

ՇՏԵՄԵՐԷՆ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵՆՑ

ՀԱՏՈՐ 7:

ՕԳՈՍՏՈՍ 1. 1854:

ԹԻԻ 80:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԻԻԹՈՑ

Չինաստանի յեղափոխութիւնը . Երեւ . 113 : Եստուածաբանութիւնը . Եր . 114 : Խղճմանքի հնազանդութեան վրայ խոսակցութիւն . Եր . 115 : Հնդկաստանի տօները . Եր . 118 : Հաւատարմութիւն . Եր . 120 : Ես աշխարհս և հանդերձեալը . Եր . 120 : Տշայոյ համար . Խոնի հարուստ վաճառականը . Եր . 121 : Երիտասարդական հասակին մէջ բարեպաշտութիւն . Եր . 123 : Գործի մէջ ինչպէս յաջողութիւն կը գտնուի . Եր . 124 : Համետ երկրագործը . Եր . 124 : Եւրոպայի հիմախուս թաղաւորներուն տարիքը . Եր . 125 : Եւրասիա երեք մեծ փողերանոցները . Եր . 125 : Եւրա- չագործութեան մէջ հիւլէներուն մանրութիւնը . Եր . 126 : Սուրբ Գիւրքը բուն իսկ Եստուծոյ Գիւրքն է . Եր . 126 : Սէկ թուղթը . Եր . 127 : Հնադասութեան օրին բնական ըլլալը . Եր . 127 : Յանկ նորատիպ գրոց . Եր . 128 :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՅԵՂԱՓՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Երբէն մեր յարգի ընթերցողներուն հա- ղորդեցինք Օրագրոյս 75 թուով Չինաստանի կայսերութեան մէջ հիմախուս պատահած ան մեծ քաղաքական և կրօնական փոփոխութիւն- ներուն գլխաւոր մասերը : Հետեւեալ հետա- քրքրական մասնաւոր յաւելումսն ալ կար- դացողները պիտի տեսնեն որ բոլորովին կը հա- մաձայնի մեր ան ատենուան յառաջ բերած կարծեացը , թէ աս շարժման գլխաւորներուն մեծ նպատակը կռապաշտութեան կործանումն է , և թէ անոնց հաստատելու ջանք ըրածը՝ կռապաշտական արարողութիւններէ բոլորովին ազատ Վրիստոնէութիւն է . այն է Եւետա- րանին պարզ և անխառն Վրիստոնէութիւնը :

Հանկհէ քաղաքը բնակող Եւերիզացի Քարողիչ մը՝ որոշեց որ Վանգէս գետէն վեր ճամբորդութիւն մը ընէ , և անձամբ տեսու- թիւն մը ընէ յեղափոխութեան գլխաւորին հետ , որպէս զի աղէկ մը տեղականայ անոր ճիշդ դիտաւորութեանը և սկզբանցը և ինչ ոգւով շարժեալ աս բանին ձեռք զարկած ըլ- լալուն վրայով : Հատ մը վտանգներէ անց- նելէն ետեւ՝ վերջապէս յաջողեցաւ Չին — քի- անկ — ֆու քաղաքը հասնելու , որ յեղափոխա- կաններուն գտնուած գլխաւոր տեղն էր : Ինք- զինքը բոլորովին ապստամբներուն ձեռքը յանձ- նեց , որոնք կը պահանջէին իրմէն թէ իր այ- ցելութեան նպատակը իմացընէ : Ես բանը

յանձնառու չեղաւ յայտնելու , մինչև որ գլխաւորին առջեւը երթայ : Սնացած պատ- մութիւնը Քարողիչին բուն իր խօսքերը թարգ- մանելով պիտի հաղորդենք յարգի ընթերցո- ղաց :

“Ճամբէն անցած ատենս” կ'ըսէ ինքը , “Ժո- ղովորոց երգելու ձայները կը լսէի շատ ան- գամ , և ինծի հետ եղող սպասաւորներուն հարցընելով թէ ինչ կը նշանակեն աս երգերը՝ ըսին թէ Ժողովուրդը Եստուծոյ պաշտօն կը մատուցանէ , և թէ առաւօտեան պաշտօնի ժամանակ է : Ենցած ճամբաներուն ամէն կող- մերը՝ ասդին անդին նետուած կուռքեր կը տեսնէի , և մարդիկ յաճախ կը բարեւէին զիս Եւրեայի կոչելով : Ես բանը բոլորովին նոր էր , ըստ որում Վանթօնի մէջի անուանակոչու- թիւննիս () Կարաւան Սապանայէ . և Վանթօ- նի արուարձաններուն մէջ պտրտած ատենդ՝ աս խօսքը կարելի է որ հարիւր անգամ լսես : Վերջապէս գլխաւորին եղած տեղը հասայ . և քանի մը զուռներէ անցնելէն ետեւ՝ որոնց երկու կողմը դեղին գոյնով մետաքսէ վարա- գոյրներ կախուած էին , և անոնց վրայ զանա- զան տեսակ ասղնեգործ նկարներ յօրինուած էր փողոցէն և , 5 հարիւր կանգուն երկայնու- թեամբ տեղը՝ վերջը ներքին տեղը հասայ , և հոն ինձմէ խնդրեցին որ նստիմ : Լրկին հար- ցուեցաւ իմ նպատակիս վրայով . բայց ես ըսի թէ միայն գլխաւորին հետ պիտի տեսութիւն ընեմ : Վիչ մը ետքը ինքը երեցաւ , բայց

Հագուստին պարզութեանը համար՝ քիչ մը ատեն տարակուսեցայ թէ արդեօք ան է զըլխաւորը : Իմ երկայուն լինէս վերցնելու համար՝ սրահին մէջ տեղը բազմեցաւ, և սպասաւորները իր պաշտօնական հագուստներովը զգեստաւորեցին զինքը : Երբ որ ես ալ համադրեցայ թէ ինքն է ան անձը՝ կապերտէ պարկս բացի, առջևը թափեցի Լեւտարանները՝ Գործոցները և Տետրակները, և իմ տեսութեանս պատճառը իմացուցի՝ որ Վրիստոնէական վարդապետութեանց վրայ իրեն կատարեալ տեղեկութիւն մը տալ էր : Ինքը շատ շնորհակալութիւն ցուցաւ զիրքերուն համար, և ինձի հիւրասիրութեամբ մեծարեց : Եւստաշիկին ատենը մօտ էր, և անկէ առաջ առաւօտեան տղօթք ունէին : Ինքն ու իր հետի սպասաւորները աս մեծ սրահին մէջը նստան բարձով ամօռներու վրայ. մէջերնուն մէկը Սուրբ Գիորգէն մէկ մաս մը կարդաց, և ետքը երգ մը երգեցին՝ որ կարելի է թէ գլխաւորը շարադրած էր : Ըս երգելը լմնալէն ետե՛ փառաբանութեան երգ մըն ալ երգեցին : Ըսկէ ետե բարձերը գետնին վրայ տարածեցին, և անոնց վրայ ծուկն չօգեցան, և աչուրնին դոց՝ ու երեսնին դէպ ՚ի երկինք վերցուցած, զլխաւորին խորհրդոյ քարտուղարը (կարծեմ,) աղօթք մը կարդաց : Ըսկա լմնալէն ետե՛ քովի սրահը գացինք նախաճաշիկ ընելու : Հիւր մը ըլլաւ՝ արարողական կանոնին նայելով ես սկսելու էի առաջ կերակուրը, բայց սպասեցի՝ աս միտքով որ կարելի է օրհնութիւն մը կը խնդրեն : Ըսկա ես ըսի իրենց, և երբ որ իմացուցին ինձի թէ իրենց սովորութիւնն է. բայց կերակուրն առաջ եղած աղօթքին մէջ պարունակուած էր ըսին : Ես ալ իրենց հասկըցուցի որ՝ մեր սովորութիւնը ճիշդ անանկ չէր. և խնդրեցի որ թոյլտուութիւն ընեն ինձի անանկ ընելու, որն որ իրենք ալ ուղեցին. ուստի ես ալ Չինաց լեզուով ըսի՝ :

Ըս Վարդիւղ աղէկ մը տեղեկացաւ զինւորական ծախքերուն միջոցներուն, և ոտք ելած զօրքերուն ոյժին վրայով. և շատ զօրաւոր կերպով համոզուած է որ՝ անոնք վերջապէս պիտի յաջողն : Ինքը նաեւ կ'ըսէ թէ

«Ես ստուգեցի որ աս Ժողովուրդը մէկ ճշմարիտ Եստուծոյ անկեղծ երկրպագուններն են. կռապաշտութեան որ և իցէ կերպը բոլր»

ըովին ջնջելու համար երգում ըրած են. օտարականներուն հետ խիստ շատ բարեկամութիւն կ'ընեն. և կը յայտնեն թէ շատ փափաք ունին Վրիստոնէութեան մէջ աւելի կրթութելու, միայն թէ աս միջոցիս դժուարութիւնները այնքան շատ էր որ՝ լրենք աղէկ կը սեպէին քիչ մը ատեն սպասելու : Ըս շարժումին նպատակը՝ հիմակուան տիրող ցեղը կործանել, և Չինաստանի հին կառավարութիւնը հաստատելն է : Ենոր համար ճիշդ Հայրենասիրական շարժում մըն է. և սովորաբար Չինաստանի մէջ ազնիւ Հայրենասէր կ'ըսուին՝ բան թէ Լապտաճէ :

Մտածելու արժան բան մըն է որ՝ Չինաստանի մէջ բոլոր աշխարհիս բազմամարդութեան մէկ երրորդը կը բովանդակի : Չինաստանի այեղափոխականները՝ կռապաշտութեան երգուել թշնամիներն են : Ժողովուրդը ամեն տեղ զանոնք կ'ընդունին, և իրենց կուռքերը կը խորտակեն : Տակաւին շատ տգիտութիւն կըրնայ տիրել անոնց մէջ, և շատ ալ սխալ բաներ խառնուած ըլլալ՝ աս պատեւազմական քարողիչներուն հաւատքին մէջ. բայց աս ալ ուրանալու չէ որ անոնք Խաչիկի են, և ուր որ յաղթութիւն ընեն. ան տեղի կուպաշտութիւնն ալ պիտի յերկիր կործանեն :

Ի՞նչ որ հիմակուան տիրող ցեղը ջնջին, ու անոր հետեւ ալ Չինաստանի կռապաշտութիւնը, ինչ շուտ պիտի ըլլայ ան մինչև հիմա չճանչցուած և լոյնածաւալ կայսերութեան լուսաւորութիւնը : Իրեք հարիւր վաթսուներ միլիոն Ժողովուրդ՝ որոնք կռապաշտ ազգաց մէջ աւանդելն լուսաւորութեանն են, ու մէկ տեսակ զիր կը կարդան՝ Եստուածաշունչը պիտի ստանան, և աշխարհիս մէջ բնաւ չտեսնուած բան մը պիտի տեսնուի մարդարեւութիւնը կատարուելով՝ որ պիտի մէկ օգուան մէջ ազդ մը ծնանի : Ե.՝ կ'ը. 8 :

ՄԱՏՈՒԵԱԾԱԿՈՒՆՉԸ • Եստուածաշունչը ամենուն համար դիւրը մըն է. ճիշդ երկինքի հովն, և արեւն ըլլին, և շատակ ջուրին պէս, ձրի է ամենուն : Գոտակար է իշխանին և զի դակարն : Սարգոս իմացականութեանը հատուցութիւնն վեր կ'երթայ : Սարգոս հասնելու Դարաւոր եղած ամենամեծատ զիճակն ալ անդին կ'անցնի : Երեկի Եստուածաբաններն ըրալու Սիկիանուն է, ու խթիթին մէջ բնակող ազգատ և տղատ քրիստոնէին ալ երկինքէն իջած քիչ մը անձրեն է :

ԽԼՃՄՏԱՆՔԻ ՀՆԱԶԱՆԴԵԼՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պարոն . Լ . Լրդեօք միշտ պարտավան ենք խղճմունքին հնազանդելու : Ի՞նչ կ'ըսես առ հարցումին :

Պրն . Բ . Որովհետև երբեմն կրնայ սըխալել խղճմունքին՝ անոր համար պետք չէ որ միշտ հնազանդինք անոր : Պետք չէ որ անոր հնազանդինք՝ երբ մեզի սխալ բան մը ընել կը պատուիրէ : Ընչպէս որ ծնողքնիս սխալ բան մը ընելու պատուէր տուած ըլլալովսին՝ պարտաւոր չենք հնազանդելու :

Պրն . Լ . Միթէ տակաւին խղճմունքը մտքէն զաւտ բան մը ըլլալ կը կարծես : մտքէն անկախ մէկ ձայնի մը պէս՝ և դոնէ չափով մը : Համարէ թէ անիկա մտքն է՝ շիտակ ու ծուռ բանին վրայ դատաստան ընող . ան աստիճան պատասխանող ի՞նչ պիտի ըլլայ :

Պրն . Բ . Չեմ կարծեր թէ բնաւ պիտի տարբեր պատասխան մը տամ : Միտքը՝ կրնայ սխալ դատում ընել, և ատիկա մեզի իշխանութիւն չտար որ ծուռ բան մը ընենք :

Պրն . Լ . Ետոր տարակոյս չկայ . բայց հարցումը առ է, թէ արդեօք պարտավան ես ընելու՝ կամ չեմ : ան բանն որ կատարելապէս կը հաւատաս թէ շիտակ է, և հետևապէս պարտաւորիչ :

Պրն . Բ . Ընշուշտ սրտտական եմ :

Պրն . Լ . Ուստի քու առջի պատասխանդ ետ պիտի առնես, որ ըսիր թէ խղճմունքին միշտ հնազանդիլ պետք չէ : Կը տեսնես հիմա՝ որ խղճմունքին հնազանդիլը, և շիտակ ըլլալը կատարելապէս հաւատացածնիս ընելը, մի և նոյն բան է :

Պրն . Բ . Եւ ի՞նչ քեզ տեսնում հիմա, թէ պէտև առաջ չէի տեսեր : Բայց դժուարութիւն մը կայ՝ որմէն չեմ գիտեր ի՞նչպէս պիտի ազատիմ :

Պրն . Լ . Ի՞նչ է ան :

Պրն . Բ . Եւ է որ՝ արտաւոր կ'երևայ ըսել, թէ ես պարտական չեմ ընելու ան բանը՝ որ կատարելապէս կը հաւատամ թէ շիտակ է . և դարձեալ թէ՛ երբեմն մէկ

բանի մը շիտակ ըլլալուն կը հաւատամ, որ իրօք շիտակ չէ :

Պրն . Լ . Օրինակի համար դէպք մը ենթադրենք . Դիցուք թէ խղճմունքդ քեզի կ'ըսէ, կամ որ նոյն բանն ըսել է, թէ դուն կատարելապէս կը հաւատաս որ սրտտական ես քու դրացիիդ երթալ ու զանիկա յանդիմանել այս ինչ բանին համար : Դիցուք թէ դուն ատիկա ասանկ ընելը շիտակ և պարտաւորիչ ըլլալ կը հաւատաս, երբոր ճշմարիտը ըսելով առնակ չէ : Կը դիցուք թէ դուն զանց ընես ան դրացիին երթալ ու զինքը յանդիմանելը, շիտակ ըրած կ'ըլլա՞ն :

Պրն . Բ . Չէ . իմ պարտաւորութիւնս ըլլալը կատարելապէս հաւատացած բանս՝ զանց ըրած կ'ըլլամ : Պարտաւորութեան սկզբունքը աւրած կ'ըլլամ :

Պրն . Լ . Ետ աղէկ . Դիցուք թէ դուր և ըրիր ընելիքդ . ատիկա շիտակ ընել եղած պիտի ըլլայ :

Պրն . Բ . Եւ ի՞նչ քեզ տեսնում, շիտակ ըլլալուն վրայ ունեցած համոզմանս հետևելովս :

Պրն . Լ . Բայց ենթադրելով թէ բանը ըստ ինքեան ծուռ է . շիտակ ըլլալուն վրայ ունեցած համոզումդ չկրնար ինքնին ծուռ եղած բանը փոխել, անանկ չէ՞ :

Պրն . Բ . Ուրիշ բան մը չեմ կրնար տեսնել՝ բայց միայն թէ երկու կերպ ընթացքիս մէջն ալ սխալելու ենթակայ ըլլալ . թէ որ չյանդիմանելու ըլլամ, սխալ ըրած կ'ըլլամ . թէ որ ընեմ, նոյնպէս սխալ ըրած կ'ըլլամ :

Պրն . Լ . Եւ ատանկ է . մէկ կերպովը քու խղճիդ դէմ կ'ընես, միւսովը իրաւունքին յախտենական օրինացը դէմ ըրած կ'ըլլաս :

Պրն . Բ . Բայց պետք չէ՞ որ խղճմունքը՝ իրաւունքին օրինացը համաձայն ըլլայ : Ընտենել ամենալին դժուարութիւն չմար :

Պրն . Լ . Եւ ի՞նչ քեզ տեսնում, ընտենել ընտենելու մի միայն պատճառը՝ որ շատերը կ'ըզան : Նկատմամբ մեր պարտաւորութիւններուն՝ ճիշդ առ է բանին եղելու թիւնը . շիտակ ըլլալը հաւատացածնիս ընելու պարտական ենք . այսինքն՝ պարտական

ենք ընելու ան որ խղճմտանքը կ'ըսէ թէ շիտակ է . նաև մենք պարտական ենք որ մեր հաւատացածն ալ շիտակ ըլլայ . մեր ճանաչումը աստուածային իրականց կանոնին համաձայն ըլլայ :

Պրն . Բ . Ի՞նչ ընելու է , երբոր մեր խղճմտանքը կանոնին համաձայն չըլլայ :

Պրն . Ն . Երբոր մեզք գործենք , մեզ քերնէս ապաշխարելու ենք : Բատուած շունչը մեզքի մէջ շարունակելու համար ամենեւին թոյլտուութիւն չըներ : Բատուծոյ օրէնքը՝ իր բնութեանը պէս անփոփոխ է , և անոր մէկ օրինակն է : Եւ իտակ խղճմտանք , և անոր հնազանդութիւն կը պահանջուի միշտ մեզմէ : Եսոր տեղը ուրիշ բան մը չզրուիր :

Պրն . Բ . Եղէկ խղճմտանք մը ան է՝ որ իրաւունքի կանոնին կը համաձայնի , անանկ չէ :

Պրն . Ն . Նյո՛ւ . աղէկ խղճմտանքը իր դատողութեանը մէջ շիտակ ըլլալու է . բայց կարծեմ թէ Լուսքեալին միտքը ասուկէ աւելի բան իմացնել կ'ուզէ . աղէկ խղճմտանք մը ունենալը , առաքեալին գործածած նշանակութեամբը առնելով՝ ան է որ մէկը ճիշդ ճանաչում ունենալու է պարտաւորութեան վրայ , ու ան ճանաչումներուն համաձայն գործելու է :

Պրն . Բ . Եղէկ խղճմտանք ունենալու համար ուրեմն , որ և իցէ մէկը պէտք է Բատուծոյ խօսքը սորվի :

Պրն . Ն . Նյո՛ւ . ատ է խղճմտանքին լոյս տուող ամենէն մեծ բանը :

Պրն . Բ . Պարտաւորութեան վրայով ճիշդ գիտութիւն մը ունենալը՝ աղէկ խղճմտանք ունենալու պէս է , անանկ չէ :

Պրն . Ն . Նյո՛ւ . որչափ որ ճանաչողական մասը անոր վերաբերութիւն ունի :

Պրն . Բ . Կը վախնամ որ՝ Քրիստոնեաները աս նիւթը կարևոր բանի մը տեղ չեն դնել : Իրաւ որ ես ալ անգամ անանկ ըրած եմ : Ես ականջովս լսեցի որ մարդուն մէկը կ'ըսէր թէ՝ արդէն իրեն գործածածէն շատ աւելի բան գիտեր կրօնքին վերաբերեալ . ու նաև կ'ըսէր ալ թէ՝ իր պարտաւորութեանը վրայով ալ աւելի բան չգիտեր սորվի , մինչև որ իր գիտցածները կատարէ : Կը վախնամ թէ շատ Քրիստոնեաներ

կան՝ որոնց գաղափարը քիչ շատ ասոր նման է :

Պրն . Ն . Քրիստոնեան՝ պէտք է որ պարտաւորութեան գիտութիւնը , ամէն գիտութիւններէն կարևորը համարի : Ինչ որ ինք իր մէջը կամեցողութիւն մը կը գտնէ որ և իցէ պարտաւորութիւններէն մէկը չգիտնալու՝ որպէս զի զանիկա կատարելէն ազատի , շատ վախնալու տեղ ունի որ իր սիրտը՝ սրբութեան դէմ ունեցած աւտելութենէն բնաւ փոխուած չէ : Պարտաւորութեան մէջ կատարեալ գտնուելը՝ Քրիստոնէին մեծ գործն է : Օր ըստ օրէ պարտաւորութիւնը գիտնալը , և զանիկա կատարելու կողմանէ յառաջադիմութիւն ընելը , իր մեծ գործն է :

Պրն . Բ . Խղճմտանքը՝ կարծեմ թէ մարդոյս ուրիշ կարողութիւններուն պէս , կըթուելով կը զարգանայ :

Պրն . Ն . Որչափ աւելի որ մարդ մը իր խղճմտանքը գործածէ շիտակին ու ծուռին մէջ ընտրութիւն ընելու , այնքան աւելի սուր պիտի ըլլայ ընտրութիւն ընելու կողմանէ . և զարճեալ որքան աւելի հաւատարմութեամբ որ իր խղճմտանքին հնազանդի , այնքան աւելի ալ ընտրութիւն ընող պիտի ըլլայ : Մեր խղճմտանքը հրահանգելու ենք բոլոր մեր գործերուն նկատմամբ : Եւ աջարկեալ բանի մը մէջ մոնելէն աւել , հարցնելու ենք թէ արդեօք շիտակ է . և գործը ընելէն ետեւ ալ՝ գործողութիւննիս աչքէ անցնելու ենք , և նոյն հարցումը ընելու ենք : Երբոր գործողութեան գրգռութիւնը անցնի , շատ անգամ աւելի ճիշդ դատաստան կ'ընենք մեր գործին բարոյական բնութեանը վրայ , քան որչափ որ զանիկա կատարելէն աւել կ'ընայինք ընել . ըստ որում ան միջոցին կարելի է որ գործը կատարելու փոփաքը՝ մեր միտքը խանգարած էր :

Պրն . Բ . Գիցուք թէ անստոյգ ենք , որ արդեօք այս ինչ գործը շիտակ է՝ թէ ծուռ :

Պրն . Ն . Ինչ ատենը զանիկա ընելու չենք : Թէ որ խիստ թեթեւ երկբայութիւն մ'ալ ըլլայ գործի մը օրինաւոր ըլլալուն , անկէ հրաժարելու ենք : Մինչև հիմա իբրև ճանաչողական կարողութիւն մը խօսեցանք խղճմտանքին վրայ : Բայց ասիկա

ուրիշ պաշտօն մըն ալ ունի: Ընիկա չէ թէ միայն շնտակը որն ըլլալը կը զըռցէ մեղի, այլ նաև կը մղէ մեզ որ զանիկա կատարենք:

Պրն. Բ. Կարծեմ թէ չեմ հասկընար որ ի՞նչ ըսել կ'ուզես՝ մեզ կը մղէ մեր պարտքը կատարելու ըսելով:

Պրն. Լ. Երբոր կը ճանչնաս թէ բան մը պարտք է, տարբեր զգացում մը կ'ունենաս անոր նկատմամբ՝ բան թէ, օրի՛ նակի համար՝ զիտութեանց մէջ ճշմարտութիւն մը սորված ատենդ: Լս զգացումը ի՞նչ է:

Պրն. Բ. Կ'զգամ թէ ընելու եմ ա՛նիկա:

Պրն. Լ. Ուրեմն՝ աղէկ խղճմունքը ան է՝ որ շուտ է պարտաւորութիւնը ճանչնալու կողմանէ, և հզօր՝ անոր կատարուելը ստիպելու:

Պրն. Բ. Խղճմունքին ճանաչողական կարողութիւնը՝ Լստուածաշունչը սորվելով կը զօրանայ. արդեօք նոյն բանը կ'ըլլայ իր մղիչ զօրութեանը նկատմամբ ալ:

Պրն. Բ. Իր մղիչ զօրութիւնը՝ անոր հնազանդելով կը զօրանայ: Որչափ որ կատարելապէս հնազանդինք խղճմունքին, այնքան ալ իր ձայնը աւելի յատուկ կը լսուի: Կամ ուրիշ խօսքով. մեր պարտաւորութիւնը որքան աւելի հաւատարմաբար կատարելու ըլլանք, այնքան աւելի պիտի զգանք զանիկա բռնելու պարտաւորութիւնը:

Պրն. Բ. Ըտիկա ամէն մէկուն փորձաւորութեանը համաձայն է, կարծեմ: Սենէ շատերը կրնան զարմանքով նայիլ թէ՛ անցած ատեններուն մէջ ի՛նչպէս զանազան բաներ գործեր ենք առանց ծուռ կարծելու, որոնք հիմա չենք կրնար ընել:

Պրն. Լ. Լս իրողութիւնները յառաջագիմութիւն մը կը ցուցնեն՝ բայց մեր յառաջագիմութիւնը պէտք եղածէն շատ յամրաշարժ է: Ըն լուսոյ աղբիւրը՝ որ ունինք Լստուծոյ խօսքին մէջ, և Սուրբ Հոգւոյն լուսաւորող ազգեցութիւնը՝ որ աղօթքի պատասխան կը տրուի, անոնք պէտք է որ ամօքնեն և խոնարհեցնեն մեզ՝ պարտաւորութեան նկատմամբ մեր մտքին վրայ տիրած խաւարին համար, ու

նաև մեր որոշմանը տկարութեանը համար՝ որ թոյլ կու տայ այնքան յաճախ փորձութեան կողմը ծռելու:

Պրն. Բ. Դաւթին աղօթքը պէտք է որ շատ անգամ մեր բերանը ըլլայ. «Սորվէցո՛ւր ինծի քու կանոններդ»:

Պրն. Լ. Լսո՛ւ. և պէտք է որ Սուրբ Դիւքը կարդանք՝ աւելի պարտաւորուելութիւնիս սորվելու նկատմամբ: Հատերը կը կարդան անիկա մխիթարութիւն ստանալու համար: Օրինաւոր է որ անոր մատուցած սիրովանքէն ու մխիթարութենէն ալ մեր անձին օգուտ քաղենք, բայց միշտ ասիկա միտքերնիս պահելու ենք թէ՛ Լստուածաշունչին մեծ նպատակը, մեր ընելիքը մեղի սորվեցընել է:

Պրն. Բ. Ի՞նչ բանի հաւատալ, և ի՞նչ ընել:

Պրն. Լ. Կը յուսամ թէ իմ գործածած ոճն՝ բոլոր քու ըսելիքդ կը պարուհանի:

Պրն. Բ. Լստուածաշունչին մէջ վարդապետութիւններ կան՝ որոնց հաւատալու ենք. նաև պատուէրներ ալ տրուած են՝ որոնք կատարելու ենք:

Պրն. Լ. Լս այնչափ ստոյգ չեմ գիտեր, թէ Քրիստոնէական վարդապետութիւններուն ու սարտաւորութիւններուն մէջ անանկ մէկ որոշումնք մը կայ՝ ինչպէս որ ու մանք կը կարծեն: Վարդապետութիւնները՝ սկզբունք են, որոնցմէ գործնական կանոնները կ'ելլեն: Վարդապետութիւնները՝ պարտաւորութեանց նկատմամբ այն բանին են, ինչ որ սկզբունքներն են՝ կանոններուն: Քրիստոսի Լստուածութեան վարդապետութիւնը՝ լոկ մէկ փիլիսոփայական կարծիք մը չէ, մոքով բռնուելիք, այլ բազմաթիւ տեսակ պարտաւորութիւններու աղբիւրն է: Ընոնց վրայով ալ ճանաչում չենք կրնար ունենալ, թէ որան վարդապետութեանը տգէտ ըլլանք: Լսանկ են նաև Լստուածաշունչին միւս բոլոր վարդապետութիւնները. անոնց ամէնը գործնական են: Ուստի՝ երբոր Լստուածաշունչին վարդապետութիւնները կը սորվինք, այնքան ճշմարտապէս պարտաւորութիւն սորվելու պարտապա՛մ կ'ըլլանք՝ որքան որ գործնական կանոնները սորվելու ատեննիս:

Պրն . Բ . Բմէն ջանք ընելու ենք , որ չըլլայ թէ անանկներէն մէկը ըլլանք՝ ուրուն կրնայ ըսուիլ թէ դուն քու պարտաւորութիւնդ գիտէիր , բայց անիկա չկատարեցիր :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՏՕՆԵՐԸ

Մեր յարգի ընթերցողները լաւ տիւր ըլլան շնորհատանի մէջի կրօնական տօները կամ ուխտագնացներուն և ուրիշ կուսակալներուն մեծամեծ հաւաքումները : Աս ժողովուած տեղերնին միշտ սուրբ կարծուած տեղ մը՝ կամ հռչակաւոր կուռքի մը տաճար է , և յիմար ու տգէտ ժողովուրդը շատ հեռուներէն կը ժողովին ներկայ դանուելու համար : Գանազան ուրիշ սրբազան տեղերուն մէջ Գանգէս և Ղումնա գետերուն միաւորած ու մէկ տեղ խառնուած տեղը շատ պաշտելի սեպուածներուն մէկն է , ու հոն ամէն տարի շնորհատանի ուխտաւորներուն ամենամեծ հաւաքումները կ'ըլլայ : Հետեւեալ նկարագրութիւնը մեր լաւներէն ամենէն ազնիւն է : Արիկա քարոզիչն մէկը կը պատմէ՝ որ ինքը անձամբ ականատես եղած է , և պիտի տեսնուի որ Հինտու կրօնքը ինչ անգութ կրօնք է , և որչափ հարկաւոր է որ մենք տեսնուին հետեւող տգէտ մարդոյր Քրիստոսի կրօնքը խրկենք՝ որուն լուծը յիշատի շատ քաղցր է , և բեռը թեթիւ :

«Շնորհայ կրօնքին զիրքերը հարկաւոր կը սեպեն Գանգէս և Ղումնա գետերուն ճիշդ մէկ մէկու հանդիպած տեղը լուսայ ուրիւր : Հիմա որ գետերուն ջուրերը իջած են՝ քաղաքին սրբապէն մզննի մը չափ վար է ան գետերուն իրարու հանդիպած տեղը , ու հոն երթալու համար հարկ կ'ըլլայ անցնիլ՝ կակուղ , կաւոտ գետեզրի մը վըրայէն՝ ոսկիոյ որ աս մօտերս Գանգէսին ջուրը քաշուեցաւ : Եւ տեղեր ջուրը տակաւին վրան կը մնայ , ու բոլոր հողը շատ թայ է : Աս աւազուտ եզերքին վրայ բնիկ վաճառականները՝ Պինարէ , Միրզաիօր , Բլահարատ , Բաունբօր , Ֆուլթիեկուր , և ուրիշ տեղերէն խրճիթներ

կը շինեն և խանութիւն կը բանան երկրին ամէն տեսակ բնիկ վաճառքները ու շնչեն զարդերը ծախելու , որոնք խիստ շատ կը քշուին , և աս կերպով առուտուրի գործքերն ալ կրօնքինն սէս ադղինաւոր կ'ըլլան առատօրէն : Այլու մեծ փողոցներ կը կազմուին , ամէն մէկուն երկու կողմը խանութներ շարուած ըլլալով : Հաղարաւոր անձինք աս յաճ տեղը կը բնակին՝ աս Մէլա ըսուած տօնին ատենը որ ամիս մը կը քշէ :

«Գետերուն մէկ մէկու խառնուած տեղին մօտ՝ եզերքին աւաղին երկու կողմն ալ քառակուսի հողաբլուր («էր») շինուած է , ասոնք Բաւալիներուն նստելու տեղն է , որոնց ամէն մէկը մէկ մէկ հողաբլուր ունին երեք ոտնաչափ բարձրութեամբ , ուրուն վրայ նստելով իրենց սուրբ զիրքէն ժողովուրդին քարոզ կու տան : Իրենց ունկնդիրները դետնին վրայ բոլորովը կը նստին ու խորին ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընեն : Բնակչապէս անոնց ետին ան գետերուն իրար խառնուած տեղէն քանի որ սուաջ կ'երթաս . ճամբուն երկու կողմը կուռքեր շարուած են , չաստուած ու չստուած ուսմէն՝ ամէն ձեւով ու ամէն նիւթէ շինուած . մարմարիոնէ , սղիւնէ , քարէ , կաւէ , որոնց զրեթէ ամէնն ալ սոսկալի այլանդակ դեմքերով ու անբնական ձևերով են : Ասոնց կնիկները սարսաւորութիւն կ'ընեն ընդհանրապէս , և որոնց ամէն մէկը իր կուռքին քովը կայնելով անցնողներուն տուած ստակը՝ բրինձը և ուրիշ հունտերը անյազարար կ'ընդունին :

«Աս տեղէն անցնելով քիչ մը բարձրը կեկ տեղի մը կու գաս , որ տեղ դանադան կարգի Ֆաթիկները բռնած են : Ասոնց ամէն մէկը աւաղին մէջ իրեն համար ծակ մը բացած է քանի մը ոտնաչափ քառակուսի , որ տեղ կը նստին իրենք , և միայն զլուխնին գետնէն վեր կ'երևնայ : Բմէն մէկը՝ քովը կտոր մը կրակ կը միայցնէ : Ասոնցմէ հարիւրաւորներ կ'երևնան և անոնց մարմիննին ու երեսինն մոխիրով ծածկուած , դանազան գոյն ներկերով , խառն և իրենց երկայն և թաւ մագերն ալ անոնցմով լեցուած , տնանկ որ իրենց երևոյթը խիստ անճոռնի կ'ըլլայ : Անոնցմէ ու

մանք հաստ ու կարծր չուան կը փաթթեն մէջքերնին, ու անանկ տունը կը կապեն որ չուանը մարմիննուն մէջ մանեւ լով գրեթէ կը ծածկէ. ուրիշները շղթայ կը կապեն՝ ճիւղերնուն բոլորտիքէն ու թևերնուն տակէն անցընելով, որ յայտնասէս շատ ցաւ կուտայ: Ընոնց կողմը աջքը դարձրնելու ըլլաւ ու տեսնես որ անոնք նստած են՝ մերկ, ծոյլ, անհոգ, զանազան գոյներով ներկուած, միմիկով և փոշնելով ծածկուած, որոնք կը թուի թէ տգէտ ու անճոռնի զէմք մը ինքզինքնուն տալու կողմանէ մէկ մէկու հետ կը մրցին, քու միտքդ տակն ու վրայ կ'ըլլայ ու առ հարցաքննութիւնը ընելու կ'ստիպուիս թէ՛ ի՞նչ տեսակ էակ են ասոնք: Բըգեօք մարդ են, թէ ուրիշ էակներ՝ որոնք Սատանան իրեն դաշնակցութեան առած է, և որոնց միջոցով ինքզինքը կը ներկայացնէ ասանկ հանդիսաւոր տներու միջոցները:

«Եւ Գաթիներէն մէկ քանին բոլորովին մերկ էին: Մասնաւորապէս ասոնցմէ մէկը բարձրաւանդակի մը վրայ նստած էր առ լիճակին մէջ:

«Գաթիներուն մէջէն շատերը իրենց վրայ առաջնորդներ դրած են տարիներով մի և նոյն դիրքով մը կայնիլ, իրենց մէկ կամ երկու ձեռուրնին ալ մէկ տեղ դըլուխնուն վեր բռնելով՝ մինչև որ կը չորնայ և կը կարծրանայ, և մատերնուն ըզընգները այնչափ կ'երկնան ու անանկ կերպով մը իրարու մէջ կ'անցնին, որ թուունի մը ճանկերուն կը նմանին՝ ահագին երկայնութեամբ ու բնականէ դուրս անսովոր ձևով: Խեղճ մարդուն մէկը քանի մը օր ճիշդ մեր քաղերը կայնած էր վերանստահի մը (աստ) մէջ՝ որ շատ յայտնի երևաւուն տեղ մըն է, իր ձեռքին մէկը վերէն կատարած. ան մտք որ՝ թուր ուղղակի վեր շտակ պրկուած ան դիրքով պահէ, մինչև որ կարծրանայ ու անշարժ ըլլայ: Չուանի մը երկու ծաղիքն առատադէն հորիզոնական գերանի (էրէշ) մը կ'ապրած է, ու իր թևերուն տակէն անցընելով՝ զինքը կը բռնէ երբոր կայնէին յողմելու ըլլայ: Եւ զիրքով չորս տարի մնայեր է, ու միտք ունի տաններկու տարի ալ կենալու. և կ'երևակայէ թէ առ յիմարական

ծուլութեամբ ու ինքզինքը տանջելով անցուցած տասնուվեց տարիով, շատ մը արդիւնք պիտի վաստակի. ու կը թուի թէ ապահով է երկար ժամանակ երկինքը մը նալու՝ իբրև իրեն հատուցում: Եւ լոք սուրբ և ունեւք բարձրացեալ կը ձևանայ, ու մեղի հետ խօսելու կամ պատասխանելու ջափ ալ զիջանել չէր ուզեր: Թէ որ զիպուածով իրեն այնչափ շատ մօտենալինք որ մեղի քսուելու վտանգ ըլլար՝ շատ երկիւղի նշաններ կը ցուցնէր, և իր շրթունքը լեզու չեւած տղու մը պէս կ'երերցընէր: Բոլորտիքի կայնող տղետ բազմութիւնը՝ զինքը բարձրաձայն ու չափազանց կը շփատանէն: Իր դասէն մարդիկ չորս հինգ հատ կան բոլորտիքը, որոնք կ'երևայ թէ բուն իսկ անոր շարժումները կը զխոն ու կ'ստանան, և այնչափ սրտանց օգուտ մը զգալու պէս կը նային, որ կարծես թէ իրենց յախտեալանութիւնը անկէ կ'ախտալ ըլլայ: Երբոր մեք իր ներկայութեանը առ կերպով կը խօսինք՝ Թէ որ ձեր բառին պէս պիտի կը խօսուի հրամանը ըլլայ, կամ իրեն հաճելի ըլլայ, որ այս կերպով կայնիք՝ ան ասոնք մեր ալ պարտքն է, ու բոլոր առ բազմութեանը՝ որ ասանկ ընէ: Հիմա զիցուք թէ բիւր բիւրոց մարդիկ կ'ենաց զործունեայ և ընտանեկան պարտաւորութիւնները թողնին, ու ամէն մէկը չուան մը տունէր ու ձեռուրները զլինն վեր կապէր, ընկերութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլար: Ընոնք պատասխան չունին ասոր, այլ մեղնէ կը դառնան իրենց բարեկամին աւարիւնութիւնները գովատանելու, որ ան լիճակին մէջ իրենց առջին կեցած է:

«Քանի մը օր յաւաք՝ չորցած ձախ թուր գլուխն ի վեր տնկուած ու իր ըզընքները երկու մասնաշաղկին տակէ երկնցած մէկը, մեր կեցած տեղը եկու: Քարդիլէ ներէն մէկը սկսեց քանի մը բաներ հարցու-փորձ ընել իր գաղափարներուն ու յոյսերուն նկատմամբ: Եւ ըն բերանը պատարան տալ չուզեց: Իր բարեկամներէն ու մանք բացատրել սկսեցին թէ անկիւն անանկ մէկ աղանդէ մըն է՝ որ Բոտուած, և որ և իյէ բան կ'արհամարհեն. և կը խորհին թէ Ենքը ինքս Տէր մըն է, և ամէն բան պէտք

է որ բռնի առնուի՝ մեր անձին շատ տան-
ջանք տալով : Ըս կէտիս սկսաւ ինք իր ան-
ձին պաշտպանութիւն ընել : Ընմիջապէս
գեր և մեծամարմին պրահման մը , որ անոր
կոչումն այսինքն կրօնական առաջնորն էր՝
սկսաւ սրտնեղութեան նշաններ ցոյց տալ ,
և ետքը մէկզի քաշեց՝ որ չըլլայ թէ իր
շահուն աղբիւրը ցամբի :

«Իրիկունը կայնած տեղերնուս դարձած
ատեննիս , մարդուն մէկուն հանդիպեցանք՝
որ երևոյթին նայելով եռսունուհինգ տա-
րեկանի մը չափ կար . ասիկա հեռուէն իր
ճամբան կը չափէր՝ ինքզինքը գտնին վրայ
տարածելով , և գլխուն կողմէն նշան մը
ընելով ու ոտքը հոն դնելով ու նորէն
երկար բարակ պառկելով : Չկրցինք
հասկնալ թէ որչափ հեռաւորութենէ ե-
կած է աս կերպով . որովհետեւ շատ սուրբ
էր , ու շատ արհամարհանքով մեր վրայ կը
նայէր , անոր համար ալ չէր կրնար խո-
սիլ մեզի հետ . և ապշեալ բաղմունքներ
որ իրեն տուէն կ'երթային , անանկ բարձր
ձայնով կ'աղաղակէին ու ցնորեալ էին
զինքը գովաասնելու կողմանէ՝ որ մեզի աս-
կէ ուրիշ պատասխան մը չէին կրնար տալ ,
բայց միայն թէ « Ինքը շատ հեռուէն եկած
է՝ ան կերպով , ու անով շատ արդարութիւն
վատակած է » :

ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

Թէ որ մեռնելու վրայ եղող հայր մը հա-
ւատարմութիւն ընելով քեզի , քու ձեռքդ յանձ-
նէր մէկ ստակի գումար մը իր որը տղոքը հա-
մար՝ աս բանին մէջ պարունակուած հաւա-
տարմութիւնը պիտի ճանչնայիր , ու անոր քու
վրադ դրած պատասխանատուութիւնը պիտի
զգայիր : Իրաւ որ դուն՝ ան ստակը որ որդե-
րուն ապրուստին համար որոշուած էր , քու
գործիդ համար բնաւ չպիտի գործածէիր :

Թէ որ ուրիշներու հետ ընկերանայով , տը-
գէտները կրթելու համար ձեռքդ գումար մը
յանձնուէր , պիտի զգայիր որ աս վստահա-
ցուած բանին հետ ծանր պատասխանատուու-
թիւն մը կապակցեալ է : Քու պատասխանա-
տուութիւնդ , ան գործին մէջ քեզի հետ ըն-

կերացողներուն վրայ ձգել չպիտի խորհէիր :
Ըս բանին մէջ քու անձնական հոգդ տալու
կապուած ըլլալդ պիտի զգայիր : Չպիտի թո-
ղէիր որ ան ստակը գէշ կերպով գործածուի :
Չպիտի թողէիր որ անոնք՝ որոնց որ կրթու-
թեանը համար աս գումարը որոշուած էր , քու
անհոգութիւնովդ տգիտութեան մէջ յառաջ
երթան :

Ո՛վ քրիստոնէայ ընթերցող , քու ձեռքդ
մէկ շատ կարեւոր բան մը հաւատացուած է :
Ըստուած քու ձեռքդ յանձնեց Լեւտարանը ,
աշխարհիս մէջ միլիոնաւոր անօթի մեռնողնե-
րուն կերակուրը՝ անոնք յաւիտենականութեան
համար կրթելու միջոցները՝ փրկչին ձեռքը
քեզի յանձնուեցան : Ըս քեզի հաւատացուած
բանին մէջի պարունակուած վստահութիւնը կը
ճանչնան : Ըստուածդ Սիրոյն ընտիր դանձերը
քեզի յանձնուիլը պզտիկ բան մըն է՝ արգ-
եօք : Քու վրադ դրուած հաւատարմութիւ-
նը պիտի խանգարեն : Ըն յանձնուած բա-
նը վստահութեամբ կատարելը զանցառութիւն
պիտի ընեն , ու պիտի թողնու որ միլիոնաւոր ա-
նօթիները չկերակուրուած մնան : Պիտի թող-
տան որ անոնք ապրին ու մեռնին ազէտ մնա-
լով ան մեծամեծ ճշմարտութիւններուն՝ որոնք
յաւիտենական երջանկութիւններնուն հարկա-
ւոր են :

Չես կրնար քու պատասխանատուութիւնդ
աս քեզի յանձնուած գործին մէջ ընկեր ե-
ղողներուն վրան ձգել : Ըն մէկը իր անձին
համար հաշիւ տայ պիտի , իրեն յանձնուած գոր-
ծին մէջ ինչ չափ հաւատարմութեամբ վարուած
ըլլալուն վրայով : Լրդեօք քեզի յանձնուած
բանի մը հաղար ղորուշին մէջ անհաւատարմ
գանուելէն պիտի վախճին , և Իր Հնորհացը
անբաւ հարստութիւնները պարունակող յանձ-
նարարութեանը կողմանէ անհաւատարմ պի-
տի գտնուի :

ԱՍ ԱՇԽԱՐՀՍ ԵՒ ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼԸ . Թէ որ մար-
դիկ՝ որ ընդհանրապէս հոս աշխարհիս վրայ գտնւ
գիւրեւ ետեւէ են , միայն անոր կէսին չափ հոգ տանին « Երկինքը
գտնա՞ծ » պատրաստելու , անկարելի էր որ դատապարտուելու
մարդ մը գտնուէր : Բայց երբ որ աշխարհային բաներու
վրայ կը դառնայ բաները , ի՞նչէն . երբ որ երկնային բա-
նէր են , միայն ի՞նչ ի՞նչ : Երկինքը՝ մեր լիզուն և խոս-
քը զբաւած է , բայց աշխարհս՝ մեզ բոլորովին :

ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՐՈՒՄՏ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Եթե չհարկեր տարիի մը չափ առաջ լինե քաղաքը հարուստ վաճառական մը կար Պետրոս Վալտո անունով : Ինքը հարուստ մէկը եղաւ իր ճարտարութիւնով . բայց իր ստակն ու վաճառքները իր միտքը չէին կրնար գոհ ընել աս մեծ խնդիրին նկատմամբ թէ՛ «ինչպէ՞ս մէկը պիտի արդարանայ Լստուծոյ առջև» : Դիտեր որ ինքը մեղաւոր մըն էր , ասանկ ըլլալը իր խիղճը կը վկայէր իրեն . գիտեր որ մեռնելու պատրաստ չէր . և երբոր հարցընէր թէ «ի՞նչ ընեմ որ փրկուիմ» , Հռովմէական քահանաներուն իրեն տուած պատասխանովը գոհ չէր կրնար ըլլալ : Լստուածաշուքը աս խնդիրին պատասխանը կրնար տալ . բայց Վալտոն Սուրբ Գիրք չունէր : Որչափ ալ որ հարուստ էր , բայց տակաւին ան ամէն գտնածերէն աղէկը չունէր . ան ժամանակներն եղած սակաւաթիւ օրինակներն ալ՝ քահանաներուն տուններուն մէջ գոցուած էր : Եսկէ զատ անոնց ամէնը Լատիներէն գրուած էին . անանկ որ ուսումնական ըլլալու էր մէկը որ Լստուածաշունչը կարդար , բայց ան ալ թէ որ կերպով մը մէկ հատ մը ձեռք ձգելու կարող ըլլար : Մէկ քանի աղէկ գիրքեր Պետրոս Վալտոն ձեռքն անցան քիչ մը ետքը , որոնք Լաւրէականերէն ետքը եկող բարեկարգ տանձինքներէն գրուած էին , քանի որ դեռ Քրիստոնէական կրօնքը աւրուած չէր , ետքի տարիներուն պէս : Ես գիրքերուն մէջ Նոր Կտակարանէն վեա յովթին բերուած շատ հատուածներ գրտաւ , ու շատեր ալ գտաւ որ իր հոգւոյն լոյս և հանգստութիւն տուին : Ես կտորները միայն աւելի իր սրտին փափաքը աւելցուցին որ ամբողջ Լստուածաշունչ մը ձեռք բերէ : Վերջապէս Պետրոս Վալտոն Լստուածաշունչին մէկ օրինակը բարեբաղդութեամբ ձեռք բերաւ : Կարելի է որ շատ ստակ տուաւ անոր , բայց իրեն ի՞նչ մեծ գանձ մը եղաւ անիկա : Ընդերքը ծախու առնելու և կարգալու հա-

մար գացած ստակին կամ ժամանակին վերայով զանգատ չըրաւ : Ետեք ոչինչ բաներ էին , անոր գիտցուցած ճշմարտութիւններուն հետ բաղդատելով : Ես գիրքը իրեն կը սորվեցընէր՝ մի միայն Փրկիչ և բարեխօս Յիսուս Քրիստոսի միջոցովը , Լստուծոյ մօտենալու «Նոր և կենդանի ճամբան» . կ'ըսէր իրեն որ զըջացած և հաւատացող սիրտ մըն է Լստուծոյ պահանջածը . «Իրա՞ն պաշտօն է որ «բանաւոր պաշտօն» կ'ըլլայ : Եւ աջ շփոթած ուստակնովրայ եղած էր . հիմա խաղաղ և ուրախ է : Պետրոս Վալտոն կը թուէր թէ նոր մարդ մը եղած է . իր հոգիէն բեռը գացած էր . լոյս կար հոն ու հանգստութիւն . վասն զի ողորմութիւն գտաւ Յիսուս Քրիստոսի հաւատալովը :

Եւ հիմա որովհետեւ ինքը Լստուծով երջանիկ էր , կ'ուզէր որ ուրիշներն ալ անանկ ըլլան : Լստուածաշունչը իրեն ըսած էր թէ ի՞նչպէս կրնայ փրկուիլ , և կ'ուզէր որ ուրիշներուն իմացընէ աս բարեաւետիսը : Երբեք կը նայէր , և կը տեսներ որ ամէն մարդիկ կը հեծնն որպէս թէ՛ քահանաներուն անոնց վրայ դրած ծանր բեռներուն տակը : Ընոնց վիճակին վրայ կու լար , ու աղքատ՝ հիւանդ և մեռնելու վրայ եղողներուն բնակարանները կ'երթար : Ընոնց կը սորվեցնէր Յիսուս Քրիստոսի մեծ ու անգին գործքին վրայօք : Կ'ըսէր որ Լստուած կը պահանջէ միայն զըջում , իր Որդւոյն վրայ հաւատք ունենալ , և սուրբ կեանք : Կ'աղաչէր անոնց որ Յիսուսի զան ու իրենց մեղքերը անոր արիւնովը լուացուին : Շատ անգամ աղքատներուն խրճիթներուն մէջ ժողովք կ'ընէր , կը սորվեցընէր , անոնց հետ աղօթք կ'ընէր , անոնց նեղութիւններէն կ'աղատէր , ու անոնք կը կերակրէր : Շուտով բոլոր ժողովուրդը սկսան զինքը սիրել . վասն զի ինքը թէ՛ անոնց մարմինը և թէ՛ հոգին սնուցանելու հոգ կը տանէր : Իսկ մը կար որ ինքը հիմա ամէն բանէ աւելի կը փափաքէր . և աս էր Սուրբ Գիրքը՝ ժողովուրդին հասկըցած լեզուին թարգմանել տալ : Մէնք ի՞նչ պիտի ընէիք թէ որ Լստուածաշունչը մեր հասկըցած լեզուովը չունենայինք : Իրա՞ն

Մտտութեամբ շատերն երևաւ առ ձողուտ գիրք մը պիտի ըլլար . բայց քահանայից Ժիշէ Նալատակը դրաբաւը պահել էր, և հետեւապէս ժողովուրդը անոր մէջի եղածէն տգէտ պահել : «Ժողովուրդը պէտք է որ իր լեզուովը ունենայ», ըսաւ Վարդապետ : և սկսաւ ինք թարգմանել, քա իրեն օգնելու կարող մարդիկ գտաւ : Միւս շատ մեծ աշխատանք մըն էր յիշատակ, բայց Մտտութեամբ շատերն կարողացած ըլլալով՝ ո՛չ ժամանակ և ո՛չ աշխատութիւն ինկայեց ուրիշներուն ձեռքն ալ նոյն անգին գանձը դնելու : Վերջապէս լմնցաւ, և այս առաջին թարգմանութիւնն էր բոլոր Մտտութեամբ շատերն հիմնական խօսութեամբ «Եւրոպայի մէջ թարգմանութեան» . այս բանը հարուստ վաճառականի մը ձեռքով կամ անոր ծախքովը եղաւ . և արդեօք որ և իցէ հարուստ վաճառական մը բնաւ ասկէ աւելի օգտակար գործ մը ըրած ունի : Թարգմանութեան էտեւ ալ չէր կրնար տպուիլ և շուտով տարածուիլ, որովհետեւ այս բանը տպագրութեան արհեստը գտնուելէն առաջ էր . զրիչով ձեռագիր օրինակներ շինուելու էր, որ երկայն և ձանձրալի աշխատութիւն մըն էր, ու լմնալու ատենն ալ կատարեալ օրինակ մը շատ սուղ կ'ըլլար : Ինչպէս տարբեր է այս բանը մեղի նայելով, որ մէկ գեղեցիկ Մտտութեամբ շատերն 40, 50 զուրուշով կըրնանք ծախու տունել : Վերջապէս Վարդապետ իր գործը լմնաց, և շատերը իրենց լեզուովը Մտտութեամբ խօսքը կարդալու արտօնութիւն ունեցան :

Բայց այս մեծ ծառայութիւնը բաւական չէր Պետրոս Վարդապետ համար : Ինքը չէ թէ միայն Մտտութեամբ շատերն հիմնական խօսութեամբ մը զրիչով ձեռագիր օրինակներ շինուելու էր, որ երկայն և ձանձրալի աշխատութիւն մըն էր, ու լմնալու ատենն ալ կատարեալ օրինակ մը շատ սուղ կ'ըլլար : Ինչպէս տարբեր է այս բանը մեղի նայելով, որ մէկ գեղեցիկ Մտտութեամբ շատերն 40, 50 զուրուշով կըրնանք ծախու տունել : Վերջապէս Վարդապետ իր գործը լմնաց, և շատերը իրենց լեզուովը Մտտութեամբ խօսքը կարդալու արտօնութիւն ունեցան :

Պետք չէ որ կարծուի թէ բոլոր այս բաներուն վրայ պատկանէ քահանայիցը հանգարտ կեցան : Ի ինչի արքեպիսկոպոստը շատ նեղացաւ : «Թէ որ ասկէ ետեւ ալ սորվեցընես», ըսաւ վաճառականին, «քեզ պիտի բռնել տամ իւրեւ հերետիկոս, ու երեւտամ» : «Ինչպէս լուռ կրնամ կենալ մարդոց վերաբերեալ վերաբերեալ գործի մը մէջ», պատասխանեց համարձակութեամբ : Արքեպիսկոպոստը սրաշունտեան իրենց որ դնէր բռնեն, բայց անոնք ժողովուրդէն վախցան, որովհետեւ անոնք շատ կը սիրէին Պետրոս Վարդապետ : Վերջապէս ալ չէր կրնար վաճառականը ի ինչի մէջ ապահովութեամբ մնալ : Բարեբեկ փախաւ, տեղէ տեղ երթալով, ամէն տեղ կը բացատրէր ու կը սորվեցընէր Մտտութեամբ շատերն ճշմարտութիւնը . և Մտտութեամբ օրհնեց իր աշխատութիւնները :

Վարդապետն ու իր քարոզիչներուն հետ շատ գէշ կերպով կը վարուէին իրենց թշնամիները . անոնք «կախարդ», «քաղհաս» (եւս Գեօգի), «թուր—լուրին» կը կոչէին . այս վերջին բաւը կը նշանակէ գայլերու հետ բնակող ժողովուրդ : Կարելի է որ շատ անգամ իրենց զուրուշով դնելու տեղ մը չունէին, և անոր համար ստիպուած էին անտառի մէջ վայրի գաղաններուն բնակած տեղերը աստատանարան գտնալ : «Ի ինչի աղքատ մարդիկը» շատ նախատախան նշանակութիւն մը ունեցաւ : Ինչո՞ւ համար կրնար ըսուիլ, ինչ որ Մտտութեամբ շատերն յայտնութեան ժամանակները բարի մարդոց համար կ'ըսուէր, «Եւսպատներու՝ ու լեւներու՝ և պրիբու՝ ու երկրի խողովներու մէջ մարդոցան, կարօտութիւն քաշելով, նեղը իշխալով, չարաբարութիւն» : Եւստերը մահ յանձն տալին ճշմարտութեան համար . ցիցին կապուած երեւելու ատեննին Մտտութեամբ կը փառաւորէին՝ որ իրենց համար խաջն վրայ չարանք քաշող Եւստի համար նեղութիւն քաշելու ու չարաբարութեւն արտօնութիւն ունեցան :

Բայց Մտտութեամբ օրհնեալ ճշմարտութիւնը՝ կրնար տպուիլ, կամ արտօնուիլ փրցուիլ, կամ մարիլ մարդոց գտած որ

և իցէ հնարքներովը : Լստուած ինքը պիտի հոգ տանի անոր : Իրենց թշնամիներնուն բարկութեանը հակառակ՝ Պետրոս Վալտօին և իր քարոզիչներուն դայած բոլոր երկիրներուն մէջ՝ ճշմարտութիւնը ինքն իրեն ճամբայ բացաւ՝ դարձի բերելով ու միեմարելով շատ հոգիներ : Ըսկերպով սերմեր տնկուեցան : Լստուած ճշմարիտ կրօնքին փոքրիկ սերմերը : որ իրեք չորս հարիւր տարի ետքը բողբոջեցաւ ու Բրթթէսթանդուլթեան ան մեծ Վերանորոգութիւնը յառաջ տանելու օգնեց . ան Վերանորոգութիւնը՝ որ Լստուածաշունչին կրօնքը աշխարհի մէջ նորէն հաստատեց : ու պատլին իշխանութեանը մեծ հարուած մը տուաւ :

Բայց Պետրոս Վալտօին ի՛նչ եղաւ : Ըստ մը բարիք ընելէն , ու Քրիստոնէական լայել աւելի օրինակ մը տալէն ետեւ՝ Պոհեմիա գնաց , որ տեղ խաղաղութեամբ մեռաւ 1179ին : Ըն ժամանակէն մինչև աս ներկայ օրս իր անունը մեծ յարգ ունի՝ չէ թէ մեծ վաճառական մը կամ հարուստ մարդ մը ըլլալուն , բայց անոր համար որ՝ ինքզինքը ու բոլոր ունեցածը մեր Տէրոջը Եկեղեցի Քրիստոսին ծառայութեանը տուաւ . և անոր համար ալ որ՝ ինքը առաջինն էր որ ամբողջ Լստուծոյ Խօսքը ժողովուրդին հիմնական ըուն իրենց հասկըցած լեզուովը թարգմանել տուաւ :

Ընորհակալ ըլլանք Լստուծոյ՝ որ իր Սուրբ Գիրքը մեր գտնուած երկրին մէջ տուններնիս կրնանք կարդալ , ու անտառները երթալու կարօտ չենք ապատումարան մը գտնելու՝ մահապարտներու ղնդաններէն , և անգութ մահէ ազատելու համար : Վալտայն անոնկ երկիրներ կան տակաւին մինչև աս օրուն օրս ալ՝ որ եթէ Լստուածաշունչ կարդացող մարդ մը գտնելու ըլլան , բանտը կը գնեն , և շղթաներով կապելով բանեցընել կու տան , և ամենաչար մահապարտներուն մէջ անոր տարիները կ'անցընեն : Ըս գէպքը փորձով զխաենք որ Խալիսայի մէջ պատահեցաւ , որ տեղ մօտերս շատ բարեսրտ չէրիկ մարդիկ և կնիկ մարդիկ բանտը զրուեցան՝ իրենց ազատութենէն և իրենց կեանքէն աւելի ճշմարտութիւնը սիրելուն , և անիկա ըն-

դունելուն համար : Տեղ ալ կայ որ տակաւին քահանաները կը համարձակին մինչև անգամ ան օրհնեալ Գիրքը երելու և կտոր կտոր պատուտելու , ինչպէս նաև աս երկրին մէջ ալ ասանկ բաներ երբեմն եղած են : Բայց բոլոր իրենց տեղութեանը և չարութեանը դէմ , ժամանակ պիտի դայ՝ որ ատեն Լստուծոյ Սրբաշուն Խօսքը պիտի գիտցուի , և կարգացուի ու սիրուի բոլոր երկրի մէջ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՍԱԿԻՆ ՄԵՋ

ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Իժուարութիւններ կան , բայց պատանիներէն շատերը անոնց յաղթեցին : Սուրբ Թեոփիլոսն ան կիրքի տէր պատանի մըն էր , բայց տեսէք ինչ զրուած է անոր համար Սուրբ Գրքոյ մէջ : « Հաւատքով՝ Սուրբ երբոր մեծցաւ , չընդունեց փարաւոնի աղջկանը որդեկ ըսուիլը : Քանզի աւելի աղէկ սեպեց Լստուծոյ ժողովուրդին հետ չարչարուիլ , քան թէ մեղաց ժամանակաւոր զուարճութիւնը վայելլ . և աւելի մեծ հարստութիւն սեպեց Քրիստոսի նախատիքը , քան թէ Լգիպտոսի գանձերը . ինչու որ դիտելով կ'սպասէր վարձքի հատուցմանը » : (Եփ . Ժա . 24—26 :) Իսկեղ պատանի մըն էր , երբոր Լստուծոյ ծառայել սկսեց Բարեկոնի մէջ : Ըմեն տեսա՛ք փորձութիւններով շրջապատած էր : Իրենց կողմնակից քիչ կար , բայց իրեն գէմ հաւառակորդ շատ : Սակայն Իսկեղին կեանքը այնքան անմեղադրելի և անողորմ էր՝ որ մինչև անգամ իր թշնամիները վրան յանցանք մը չէին գտնար , բայց եթէ անոր գէմ՝ « անոր Լստուծոյն օրէնքին կողմանէ » : (Գալ . 5 :) Եւ ասոնք միայն մէկ քանի հատ եղած բանք չեն : Ըս ըսածներուս անթիւ վկայութեան համար գէպքեր կան՝ որ կրնայի միկի միկի յառաջ բերել . բայց ժամանակը չբաւեր որ Խաւհակ պատանիին , Յովսէփ պատանիին , Յեսուս պատանիին , Սամուէլ պատանիին , Դաւիթ պատանիին , Սողոմոն պատանիին , Երիա պատանիին , Երդիա պատանիին , Յովսիա պատանիին , Տիմոթէոս պատանիին և ուրիշ շատերուն պատանակութեան վարքը պատմի : Ը

որնք հրեշտակ չէին, այլ մարդ էին. և բնականապէս ձերիններուն նման սիրտ ունէին:

Ըստնք ալ դէմ դնելու արգելքներ ունէին զիմացնին, զսպելու կիրքեր, համբերելու փորձութիւններ, և ձեզի պէս ալ զժուարին պարտաւորութիւններ ունէին կատարելու: Բայց օրջափ ալ որ պատանի էին, սակայն ամէն ալ Լստուծոյ ծառայելը նարարուր բան ըլլալը իմացան:

ԳՈՐԾԻ ՄԷՋ ԻՆԶԳԻՍ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՏԵՆՈՒՄ

Նախ և առաջ հաստատ որոշէ՛ մտքիդ մէջ թէ՛ ի՛նչ բանի որ ձեռք զարնես, անիկա լինիցնես: Քեզի համար մասնաւոր գործ մը յատկացուր, և յարատեւ անոր մէջ: Ըմէն զժուարութիւնները կը յաղթուին ջանքով և անդուլ աշխատութիւնով:

Մի ամենար քու ձեռքովդ բանելու, և ջանքով աշխատելու ալ: Եւսկ մը կայ որ կ'ըսէ թէ՛ «Չեւնոյ (էլփիէն) զնող կատուն՝ մուկ չկրնար բռնել»։ Եւ թէ՛ «Չաղացքին մէջ ֆնայողը կ'աղայ, ու չէ թէ գուրս ներս գացող եկողը»:

Դուն անձամբ գործիդ ուշադիր եղիւր, և ուրիշի մը մ'ապաւնիր: Խնայող եղիւր: «Փարաները պահէ, ու սկիւնները ինքնիրեննին կը պահեն»: Ժուժկա՛լ եղիւր: «Ո՛վ որ փախկութիւնը կը սերէ, մուրացկան պիտի ըլլայ»:

Կանուխ ել: «Քնացող աղուէսը՝ հաւ չկրնար բռնել»: «Խորունկ հերկէ քանի որ ծոյրը կը քնանան, և թէ՛ ծախելու և թէ՛ պահելու արմտիք պիտի ունենան»:

Ըմէն մարդոց հետ յարգանք և քողաքովարութեամբ վարուէ: «Ըմէն բան կը վաստկուի, և բան մը չկորսնցուիր քաղաքովարութիւնով»: Եղէկ վարմունքը յաջողութիւնը ապահով կ'ընէ:

Աշխատութեան ՚ի զատ ուրիշ տեղացի մը հարստութիւն ստացուելը բնաւ մի երեւակայիւր. մասնաւորապէս ստացուածքի մը ժառանգ ըլլալու վրայ մ'ապաւնիր:

Նիր: «Մեռնողին կօշիկներուն սպասողը՝ շատ ատեն ոտքը բոկիկ երթալու կ'ըլլայ»: «Ստուերի մը ետեւէ վազողը՝ ձանձրալի արշաւանք մը ունի»:

Ըմէն բանէն վեր՝ բնաւ մի յուսահատիւր: Տէրը կ'օգնէ անոնց՝ որ սրտի մտօք իրեն կ'ապաւնին:

Աշխարհային գործքերը դիւրին և շուտ յառաջ կ'երթան, թէ որ առանձնական աղօթքի նիւթ եղած ըլլան: Ընդհանրապէս խօսելով, ան որ ջերմեռանդութեամբ աղօթք կ'ընէ իր առանձին սենեակին մէջ՝ թէ իր խանութը, թէ արտը, և թէ ի՛նչ գործի մէջ որ ըլլայ, ու ձեռքը ի՛նչ բանի որ երկնցընէ, շուտ յառաջ կ'երթայ:

ՀԱՄԵՍՏ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԸ

Երկու երկրագործներ իրարու հետ վէճ ունենալով երկրի մը վրայով, դատաստանական ատենի մը զիմեցին որ աս բանը որոշէ: Քննութիւն ըլլալու համար որոշուած օրը՝ ասոնցմէ մէկը իր հակառակօրդին գնաց, որ իրեն հետ ընկերանայ դատաստանարանը երթայ. որպէս զի ամէն մէկընին կարող ըլլան իրենց դատերը վարելու և խնդիրն որպիսութիւնը իմացնելու: Եւ մարդը իր դրացին արտը գտնելով գործի մէջ, անոր ըսաւ. «Սոռցար որ այսօր պիտի որոշուէր մեր վէճը», «Չէ», ըսաւ միւսը, «ես անիկա չմոռցայ. բայց բանը սա է որ՝ ժամանակս չներեր որ գործս ձգեմ ելլեմ երթամ»: Դուն հոն պիտի գտնուիս, և ես գիտեմ որ դուն հա՛մաւ ծառք մըն ես, և բանը շիտակ եղածին պէս կը հասկնան, ու իրաւունքնիս կ'որոշուի»: Եւ ասանկ ըլլալուն ալ ապացոյցը տեսնուեցաւ. որովհետեւ դատարանին գացող երկրագործը, իր դրացին պահանջմունքը այնքան շիտակ և պայծառ կերպով յայտնեց՝ որ դատը իրեն դէմ վճռուեցաւ. և ինքը ետ դարձաւ իր հակառակօրդին իմացնելու որ երկրին ստացուածքը ան վաստակեցաւ: Եսանկ անուն մը՝ իրաւ որ նշդկաստանի բոլոր գանձերէն աւելի արժէք ունի:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԻՄԱԿՈՒԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Հետաքրքրական բան մըն է որ՝ Եւրոպայի հիմակուան թագաւորներուն մէջ շատ քիչ կան, որ տարիքին առած ծեր են. այլ մանաւանդ ինչպէս որ կը տեսնուի հետեւեալ յուշակին մէջ՝ անոնց շատը իրենց առոյգ հասակին մէջն են :

Տարիք

Վուիլհամ Ե. Վերթէմպերկի	Թագաւորը	72
Լէօփոլտ Ե. Պելճիայի	"	66
Պիոս Թ. Հոփմայի Պապը	"	61
Փրեաներիք Վուիլհամ Դ. Բրուսիայի	"	58
Նիկողայոս Ե. Ռուսիայի Կայսրը	"	57
Փրանչիսկոս Յովսէփ Օսկար. Շուեի	"	54
Լուի Կարօլէոն. Գաղղիացւոց Կայսրը	"	45
Փրեաներիկոս Է. Տանիմարքայի	"	45
Ֆերսինանտ Բ. Սէկիլիայի	"	43
Մաքսիմիլիանոս Բ. Պաւերայի	"	42
Վուիլհամ Գ. Հօլանտայի	"	36
Մարիամ Բ. Փորթուգալի Թագուհին	"	35
Վերթօրիա. Սեփին Բրիտանիայի Թագուհին	"	34
Գևորգ Փրեաներիք. Ըննովերի	"	34
Հենրի Է. Պարսկաստանի Գլխաւոր	"	33
Վերթօր Լամանուէլ Բ. Սարտենայի	"	33
Սուլթան Բաթիլ Մէճիտ. Օսմանեան Կայսրը	"	30
Փրանչիսկոս Յովսէփ. Եւտարիայի Կայսրը	"	23
Իզապելլա Բ. Սպանիայի Թագուհին	"	23
Լուի Ֆիլիպ. Փարիզի Կոմս	"	15

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԵՐԵՔ ՄԵՃ ՓՈՂԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ

Պաշտօնական գրութիւններէ կը տեղականանք որ՝ Լօնտայի, Փարիզի, և Միացեալ Նահանգաց փողերանոցներուն (Կարպհանէ) 1853ին մէջ հղած գործողութիւններն աւտագրութիւնները հետեւեալներն են :

	Ոսկի	Երծաթ	Պղինձ
Լօնտա	Լիրա 11,952,391	Լիրա 701,544	Լիրա 9,073
Փարիզ	" 13,218,536	" 803,558	" 78,996
Միացեալ Նահանգներ	" 10,377,776	" 1,570,514	" 13,412
	Լիրա 35,548,703	Լիրա 3,075,616	Լիրա 101,481

Եւս իրեր փոխերանոցներուն մէջ ամէն մէկ տեսակ կոխուած ստակին բոլոր գումարը որ հետեւեալն են :

Ոսկի	Լիրա 35,548,703
Երծաթ	" 3,075,616
Պղինձ	" 101,481
Համագումար	Լիրա 38,725,800

ԱՐԱՐԶԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

ՀԻՒԼԵՆԵՐՈՒՆ ՄԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բոլորովին անկարելի է մարդուս մըտքին՝ որ փերահասու ըլլայ մէկ հիւլէի մը որքան մանր ըլլալուն : Յորենաչափ մը ոսկին՝ օրինակի աղագուս , այնքան կրնայ ծեծուելով տափակեալ՝ որ քառակուսի ոտնաչափ մը տեղ ծածկէ . բայց տակաւին հիւլէի մը վերածելու չափ մօտ գալով չենք ըլլար : Եսոր մէկ զարմանալի օրինակը բացատրենք : Մէկ խորանարդ մատնաչափ ծծումբը (+ի-+ի-ր) ծեծէ , բարակ փոշի բրէ . և ասով կրնաս վեց քառակուսի մղոն մակերևոյթ ծածկել : Ես փոշիէն ցորենաչափ մը ան , և իննսուն ունիւր ցորենաչափ շաքարի կաթին հետ աղէկ մը լոտէ , և ասոր ամէն մէկ ցորենաչափին մէջն ալ պիտի երևնայ ծծումբին կայ ըլլալը : Եսկէ ալ նորէն ցորենաչափ մը ան , և գործողութիւնը նոյնպէս յաւաջ տար իննսունուինը ցորենաչափ շաքարի կաթին հետ : Ես գործողութիւնը իրեք հեղ ըլլելուն , խորանարդ մատնաչափ մը ծծումբէն աս կերպով արտադրուած փոշին՝ երկու քառակուսի մղոն մակերևոյթ տեղ կը ծածկէ . հինգերորդ անգամին՝ Եստրիայի կայսերութիւնը . վեցերորդին՝ բոլոր Եսիան ու Բիրիկէն . իններորդին՝ Երեզակին , սակերևոյթը բոլորովին կը ծածկէ՝ հանդերձ իր բոլոր մոլորակներով , և անոնց արբանեակ լուսիններով : Եւ Թէպէտ աս փոշին ամէն մէկ ցորենաչափին մէջ ծծումբ կը դանուի , բայց տակաւին մենք անկա հիւլէի մը հատի վերածած չենք ըլլար : Գարձեալ աղէկ գիտենք որ հոտած ջուրին ամէն մէկ կաթիլին մէջ՝ մասնաւոր պարագաներու մէջ միլիոնաւոր փոքրիկ կենդանիներ կը պալուռնակէ , որոնք միայն շատ զօրաւոր խոշորացոյցներով կրնան տեսնուիլ . և աս մանր որդերուն ամէն մէկն ալ գործարանաւոր էակներ են՝ որ գործելու , յաւաջ դիմելու , ետ քաշուելու , յարձակելու և պաշտպանելու կարողութիւն ունին :

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲԸ

ԲՈՒՆ ԻՍԿ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳԻՐԲՆ Է

Աղէկ մարդիկը՝ որ Աստուած կը սիրեն , Աստուածաշունչին վարդապետութիւններուն և կանոններուն կը հաւնին :

Չար մարդիկը՝ որ սրբութիւնը կ'ատեն , և ամէն չարութիւն կ'ընեն , ամէն ատեն Աստուածաշունչը կ'ատեն : Չկրնար ըլլալ որ ան զիրքը՝ կռապաշտներուն , անհաւատներուն , անհամեստ մարդիկներուն կամ խաբէբաններուն շնածը ըլլայ՝ ըստ որում անանկներուն ամէնն ալ կը դատապարտէ :

Աստուածաշունչը՝ միշտ առաքինութիւն ընել կը հրամայէ , և կը դատապարտէ ամէն չար խորհուրդ՝ խօսք ու գործք : Թէ որ անոր բոլոր կանոնները բռնուէին , ամէնն ալ երջանիկ պիտի ըլլային . որովհետեւ Քրիստոսի նման կ'ըլլային :

Փռկագործութեան խորհուրդը՝ որ Աստուածաշունչը յայտնած է , մարդոց սահմանաւոր մտքին հասողութենէն վեր բան է , և սոսկ մարդկային հարք մը ըլլալու չնըմանիր : Ընհուն մտքէն դատ ո՞ր միտքը արդեօք կրնար հարել Աստուածամարդ Փրկչին միջնորդութիւնը , քառութիւնը և բարեխօսութիւնը . Աստուածութիւնը և Հոգւոյն Արքայ գործը . վերաւին ծննդեան միջեղած գերբնական փոփոխութիւնը . մեռելներէն յարութիւն առնելը և ապառնի հատուցումը : Երդեօք կրնայի՞ն Յուդայի հովիւները՝ անդէորդները՝ մաքսուորները՝ հարկ ժողովողները՝ և ճրկանորաները՝ առանց Լմենխմատ Մաքին օգնութեանը ստանկ յատակագիծ մը հնարել , որուն յօրինուածքին մէջ այնքան մեծութիւն կայ՝ որ ՚ի յաւիտենից մինչև յաւիտենան կը հասնի . որուն մասունքը այնքան ճաքաղ ու կնճաւից , և ամէն ստեղծուածները կառավարող է , երկինքը անդադար փառաբանութիւնով լեցնելով , և Աստուծոյ կառավարութեան դէմ անուղղելի աստտամբները մէկ հասարակաց պատժարան մը խրկելով : Ես ամէնը մարդկային հնարք են արդեօք : Ո՞վ կրնայ ոտոր հաւատալ : Կրնայ արդեօք որ և իցէ բանական միտք՝ աս խորհուրդները հասուն խելքով մտածել և կասկածի մէջ մնալ : Թէ որ ստանկ է , յաւիտենականութիւնը իր երկբայութիւնները պիտի փարատէ :

ՄԵԿ ԹՈՒՂԹԸ

Հնդկաստանի հիւսիսային կողմը կա-
րաւան մը կ'անցէր, որուն հետ բարեպաշտ
և ջերմնաւնդ Քարողիչ մըն ալ ընկերա-
յած էր: Շամբուն մէջ աղքատ ծեր մար-
դուն մէկը՝ չկրնալով զիմանալ տաքուն ու
ճամբորդութեան աշխատութիւններուն,
ինկաւ մնայ ճամբուն վրայ: Քարողիչը
տեսաւ ասիկա, և քովը ծունկ չողելով՝ երբ
որ միւսները անցան դային, ականջն 'ի
վար ըսաւ. «Ղղճայր, ինչ է քու յոյսդ»: Մահուան
գուռը հասած մարդը՝ քիչ մը
ճար՝ ըրաւ ինքզինքը վեր առնելու, որ ա-
սոր պատասխան տայ. և մեծ ջանքով
յաջողեցաւ աս պատասխանը տալու թէ
«Յիսուս Քրիստոսին արիւնը մեզ ամէն
մեզքէ կը սրբէ»: ասոր վրայ անմիջապէս
ինկաւ հոգին փչեց:

Քարողիչը շատ կը զարմանար աս պա-
տասխանին վրայ. և մարդուն հանդարտ և
խաղաղ երևոյթին նայելով՝ վստահ էր որ
աս խեղճուիլը 'ի Քրիստոսննջեց: «Ի՞նչ
պէս կամ ո՞ր» կ'ըսէր ինքնիքն՝ ակնաբ-
աւ մարդը՝ որ հեթանոս կ'երևէր, ասանկ
յոյս մը ստանալ: «Ա. քանի որ ասոր վրայ
կը մամուտը, զիտեց որ մեռելին ձեւքը
կտոր մը թուղթ կայ ամուր մը սխմած, որն
որ յաջողեցաւ հանելու անոր ձեւքէն: Ի՞նչ
էր արդեօք կը կարծես իր զարմանքը
և ուրախութիւնը, երբ որ դտաւ թէ ան
թուղթին կտորը Եստուածաշունչէն մէկ
թուղթ մըն է՝ որ Յովհաննու առաջին
ընդհանրական թուղթին առաջին գլուխը
կը պարունակէր, որուն եօթներորդ հա-
մարին մէջ ան խօսքը կը գտնուի: Են մէկ
թուղթին վրայ մարդը աւետարանը դտաւ:

Ո՞րչափ քաջալերութիւն ստանալու է
Եստուածաշունչը սիրող Քրիստոնեան
ասանկ իրողութեան մը վրայ, որ Սուրբ
Դրոց տարածմանը համար ձեւքէն եկած
օղիութիւնը ընէ: «Եստուանց քու սերմը
ցանէ, և իրիկունը քու ձեւքդ պարապ մի
թողուր. վասն զի չես գիտեր թէ ո՞րը օղ-
տակար պիտի ըլլայ, աս՝ թէ ան. կամ
թէ երկուքը հաւասարապէս աղէկ պիտի
ըլան»: Ժող. մատ. 6:

ՀԱՆԳՍՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԸԼԼԱԼԸ

Երարիչը՝ մեղի բնական կաղուրիչ մը տուաւ
այն է քունը. և բարոյական կաղուրիչ մ'ալ
որ հանգստութեան օրն է. և ասոնց երկուքն
ալ զանց ընելը մեծ փնաս է: Մարդիկ շատ
զրգուութեան մէջ գտնուելով՝ եղած է որ ամ-
բողջ շաբաթներ անցընեն քիչ մը քունը քնա-
նալով, կամ բողբոլին քնհատ մնալով. բայց
երբոր ասիկա երկար ատեն շարունակուելու
ըլլայ, չափէն աւելի յոգնած կարողութիւն-
ները՝ դէմ կը դնեն. և ջերմ, խելադարութիւն
ու մինչև անդամ մահ ալ կը պատճառի. ո՞չ
ալ մէկը կրնայ որոշուած բնական կշռութիւնը
խանգարել, ասանց անոր դիմացով մէկ փնաս
մը պատճառելու: Կիրակին չափհեղին վե-
տանդը՝ քունին պէս չէ: Հանգստութեան
օրին ազդեցութիւնը՝ քնանալու ժամանակին
նման մը վրայ չնեղործեր: Սննդ ուղեք
չուղեք մեզ չթմրեցընէր, բայց բանական էակ-
ըլլալովն՝ մեր Երարիչը մեղի կ'իմացընէ թէ
ստուգիւ աս հանգստութեանը կարօտ ենք
մենք, և կը յայտնէ անոր շրջանն ու անիկա
պահելու ջանք ընելու հարկադրեալ ըլլալն: Եւ
թէ որ մեր Երարչին մարդասիրութեանը
դէմ կենալով՝ մենք մեզ ամէն օր միօրինակ
աշխատութեան տանք բռնի, շատ չանցած փնա-
սը կը տուժենք: Մտաւոր աշխատութիւն ու-
նեցողը՝ թէ աշխարհային զոհամուտքի մէջ ե-
ղած մարդը, և թէ ուսումնականը պիտի տես-
նէ որ իր դաղափարները օրէ օր կը պղտորին
ու կը ծանրընան. իր կարողութիւններուն հա-
ւասարակշռութիւնը կը խանգարի, տխուր բը-
նաւորութիւն մը կ'ստանայ, դիւրագրգիռ և
այլանդակ կ'ըլլայ, և իր մտքին առաձգականու-
թիւնը աւրուած ըլլալուն՝ թէ որ փորձանք մը
պատահելու ըլլայ, սովորութեամբ մեղմաղ-
ճութեան կը փոխուի իր բնութիւնը. կամ
ինք իր անձնասպանութեամբը տխուր աշխարհ-
քէ մը կ'ելլէ, ու իր փնասապարտ կեանքին վախ-
ճանը շուտով կը բերէ: Եւ արհեստաւորը՝ ա-
մէն օր և ամէն շաբաթ աշխատելով, իր աչքին
պայծառ տեսութիւնը կը տկարանայ, ու մատ-
ներն ալ իրենց ճարպիկութիւնը մոռնալով, ալ
չեն կրնար անթարթ վայրկեանի մէջ ունեցած
թեթեւ և արագ շարժումով մը կատարել իրենց
գործքը: Ո՞չ ալ ձեւակերպող և եղանակաւորող

շոշափմամբ մը՝ անկենդան նիւթը ուղած ձեին կ'անցընէ՝ մինչև որ խորթաբարոյ կամ անհոգ բերել, կամ բան մը վերցընելու մեքենական զօրութիւն մը ունենայ. այլ իր կենսական զօրութիւնը ամէն աւուր տաժանելի աշխատութեանը հետ խառնելով՝ ժամանակէն առաջ մազերը ոգելից հեղուկներու գործածութեանը գիմելու կը ձերսկին, իր բնական ախորժակը անհաճոյ կ'ստիպուի։

Կըլայ, և աս կերպով գերիի մը պէս կեանք

ՅԵՆԿ ՆՈՐԱՏԻՊ ԳՐՈՅ

Հետեւեալ Նորատիպ Դիւբերը կը գտնուին Բրոթէսթանդից Պօլսոյ Դրքատունը, և այս Տէրութեան ուրիշ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ գտնուած Բրոթէսթանդից Դրքատունները։

Ետուածաշունչ	Աշխարհաբառ	Միահատոր	Հասարակ կազմով	դուրու	40
			Փառաւոր	"	60
			Ոսկեզօծ	"	100
Ղառ Սրտին պահպանութեանը վրայ	Թղթակալով				3
	Կաշիով				5
Նոր Կտակարան Գրաբառ					10
Քրիստիանոսին Ղամբորդութիւնը	Նորոգ սրբազրութեամբ վերստին տպուած և նոր պատկերներով զարդարուած				10
Լուսիլա կամ Սուրբ Գրոց Բնութեցմանը վրայ					8
Վարք Հելուեացի Բարեկարգչին Օգնելիք					1:20
Կարևոր Հարցումներ և Սուրբ Գրքէն բերուած վկայութիւններով Պատասխաններ					20
Ընձնաքննութիւն կամ Քննէ ինքզինքդ թէ արդեօք Քրիստոնեայ ես					1
Գլուխ եկեղեցւոյ	Երկրորդ տպագրութիւն				1
Քօսաներկու պատճառներ Տէրունական Սուրբ Օրը Ետուածային պաշտամանց ներկայ գտնուելու պարտաւորութեանը վրայ					20
Իւլահիէր	Ելլահն ի պատէթիստէ ումուսի վէ մախսուսիյէ ճէմի-յէթէրտէ օգունմագ իչին				3
Փէյղամպէրլէրին Լամբիւնին	Կազմելիքի				6
Իւմի Բագամ	Քիւլիւք Սէքթէպ Չօճուզարր իչին				3
Իւք Սէքթէպ	Քիթապը Պազը Իլամլէր իլէ իբէնճի նէլըի				1:20

Սօտերս պատրաստ ըլլալու գրեանքը

Քրիստոնէական Ետուածաբանութիւն։

Նկարագիր Եռաբնական Եկեղեցւոյ։

Երգարան։

Ղաղափիա Սուխթասար։

Բրոթէսթանդից Կոստանդնուպօլսոյ Դրքատունը որ 'ի Սաքա չէլմէսին, Սուստաֆա Փաշա խանը՝ Երեւելեան ու Եւրոպական Հատ լեզուներէն տպեալ Ետուածաշունչ, և Ենգղիսերէն՝ Քաղղիսերէն՝ Գերմաներէն ուրիշ ծախու գիրքեր ալ կը գտնուին միշտ։

Հտեմարանին Տարեկան գինը 18 շուրուշ կանխիկ, կամ ամէն մէկ ամսական տետրակին գինը 60 փարայ է։

Դուրերը իրիւ-երւ- փօսպայէն ծախքը աւանդին վրայ է։

Փօսպայէն ծախքը ինչպէս որ-գործերը կրնան Տաճկաստանի տաղաւթները եղած որ և իցէ Բրօ- Բէսթանդ Գրքատաներուն շուր գրեւէ։